

2. Общая теория права: Философия права: Часть теоретическая. – Т. 1: Вып. 1-4 / Под. ред. Шершеневича Г.Ф. – М.: Тип. Бр. Башмаковых, 1910. – 839 с.
3. Лекции по общей теории права / Под. ред. Коркунов Н.М. – 9-е изд. – М.: Тип. Н.К. Мартынова, 1909. – 431 с.
4. Марченко М.Н. Источники права. – М.: ТК Велби; Проспект, 2005. – 760 с.
5. Смолярчук В.И. Источники советского трудового права. – М.: Юрид. лит., 1978. – 168 с.
6. Пилипенко П.Д. Проблеми теорії трудового права: Монографія. – Львів: Вид. центр Львів. Нац. ун-ту ім. Івана Франка, 1999. – 214 с.
7. Пилипенко П.Д. Трудове право України: Курс лекцій / За ред. П.Д. Пилипенка. – Львів: Вільна Україна, 1996. – 160 с.
8. Болотіна Н.Б. Трудове право України: Підручник. 5-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 860 с.
9. Ярошенко О.М. Джерела трудового права України: Дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.05. – М., 2007. – 476 с.

***Руколянська Н.В.,**
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

КУЛЬТУРА ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТА

Процес демократизації сучасного українського суспільства, значні зміни в системі чинного законодавства і регулюванні правових відносин вимагають нового підходу до підготовки фахівців правової галузі. Саме через професійну діяльність юриста і реалізується державна політика, спрямована на захист прав

та інтересів громадян, правове виховання й освіту. У зв'язку з цим особливу увагу приділяють питанням вдосконалення професійної підготовки юристів і формування у них професійної культури, зокрема культури фахового мовлення (КФМ). Адже саме вона передбачає уміння налагоджувати необхідні зв'язки, встановлювати контакти з різними категоріями населення, організовувати співпрацю з представниками державних структур і громадських організацій, дозволяє послідовно й ефективно розв'язувати складні професійні завдання психологічного та міжособистісного характеру.

Посилення уваги державних органів, громадськості, науковців, як юристів, так і філологів, до питань формування КФМ зумовлене й тим, що мова права становить фундамент професіоналізму майбутніх правників, є базою здобуття фаху у виші, основним засобом подальшої якісної професійної діяльності, тому має бути досконалою, відшліфованою відповідно до чинних норм.

Проблемам мовленнєвої комунікативної підготовки майбутніх юристів присвячені наукові праці О. Бандурки, І. Кириченка, В. Лукашевича, В. Синьова, В. Шакуна та ін. Як важливий елемент професійної діяльності працівника ОВС досліджували культуру мовлення Т. Гороховська, В. Клименко та ін.

Мета – визначити роль культури фахового мовлення у професійному становленні майбутнього юриста.

У поняття «культура фахового мовлення», поділяючи точку зору Н. Бабич, вкладаємо такий зміст: 1) це усвідомлене сприйняття мови як засобу не лише комунікації, а й пізнання, репрезентації (називання) об'єктів дійсності й змісту думки, як способу звернення до адресата, встановлення з ним контакту, вираження волі мовця, почуттів і емоцій, творення образу світу і людини й 2) фахово зорієнтований синтез граматичних норм і варіантів слововживання, синтаксичної організації фрази, побудови текстів, що забезпечують мовне (усне й писемне) оформлення процесу й результатів праці у відповідній галузі професійної діяльності [3, с. 5].

На думку В. Клименко, на розвиток професійної культури, зокрема КФМ як її складової, впливає, насамперед, специфіка діяльності й особливості вирішуваних цією професійною спільнотою завдань [2, с. 157–169]. У контексті дослідження розглядаємо мову як навчальний матеріал для студентів, який забезпечує когнітивний компонент формування КФМ майбутніх юристів, а мовлення розглядаємо як процесуальний, діяльнісний аспект, оскільки воно розвивається та формується лише в процесі діяльності.

Оскільки мовлення реалізується в двох формах, то важливим, безумовно, є формування у майбутніх юристів як культури усного мовлення, так і культури писемного мовлення, оскільки обидві форми тісно пов'язані між собою: усне – основа для успішного розвитку писемного, а розвинене писемне – позитивно впливає на усне. Останнє – «різновид мовного процесу, що дає можливість спілкуватися з відсутніми співрозмовниками, які є не лише сучасниками того, хто пише, а й житимуть після нього; це різновид монологічного мовлення, яке здійснюється як писання чи читання написаного у вигляді знаків (слів)» [5, с. 110].

Хоча взаємопов'язаність мовленнєвих форм очевидна, кожна з них має свою специфіку, що безпосередньо впливає на формування і культури усного, і писемного фахового мовлення. Так, наприклад, в усному широко використовують позамовні засоби спілкування – жести, міміку, інтонацію тощо, які надають мові переконливості, однак цими засобами не варто зловживати у процесі ділового спілкування майбутніх фахівців права. Усне ділове мовлення (звіт, доповідь, переговори тощо) належить до більш складної форми усного мовлення порівняно з розмовним стилем – має багато лексичних і граматичних особливостей писемно-літературної мови. У писемному мовленні лексика добирається з більшою увагою. Писемна форма – обов'язкова ознака офіційно-ділового та наукового стилів (наприклад, протоколи, акти, меморандуми тощо існують лише у писемній формі), тому тут увага надається і формуванню орфографічної грамотності правників, і вмінню укладати різного роду фахову документацію та ін.

Формування КФМ юриста пов'язано також і з мовними здібностями особистості. За визначенням І. Синиці, здібності – «це поєднання природженого і набутого, наслідок природних задатків і сприятливих умов їх розвитку» [4, с. 26]. Загальні мовні здібності властиві кожній людині і сформувалися протягом усього розвитку людства, тому є спільними для всіх, проте різняться вони індивідуальними особливостями.

Розвиток мовних здібностей, від яких залежатиме процес мовного спілкування і під час якого розвиватиметься КФМ, здійснюється за допомогою різних видів мовленнєвої діяльності: слухання, читання, говоріння, письма. Цей процес відбувається завдяки засвоєнню відповідних знань і вмінь не лише під час здобуття вищої освіти, але й виконання професійних обов'язків.

Мовленнєві вміння формуються на основі засвоєних теоретичних знань (уміння розрізняти стилі мовлення та їх ознаки ґрунтуються на усвідомленні поняття стилю, його диференціальних ознак, засвоєнні лексичних, морфологічних і синтаксичних засобів стилістики тощо), а навички ділового мовлення – у процесі виконання мовних дій. Щоб стати навичкою, мовна дія має набути певних якостей, серед яких найважливішими вважаються її автоматизованість, стійкість, гнучкість. Так, автоматизованість передбачає певну швидкість виконання мовних і мовленнєвих операцій, цілісність мовленнєвої дії. Стійкість навички виробляється після того, як досягнуто автоматизованості у виборі та вживанні потрібних структур мовлення (кліше-форм, стандартних типових формул) у мовних діях. Саме тут важливо передбачити вправи, де б ці структури вживалися поряд з іншими, раніше засвоєними. Застосування у навчальному процесі різних ділових ситуацій з якнайбільшим вибором лексичних одиниць сприяє виробленню гнучкості мовлення [1, с. 46].

Отже, культура фахового мовлення правника – якісний показник загальної культури особистості, її ділових якостей. Оволодіння нею є обов'язковою частиною здобуття вищої юридичної освіти і успішної професійної діяльності. Знання майбутніми юристами особливостей усного і

писемного фахового мовлення, вміння їх застосовувати на практиці допоможе досконало опанувати поняттєву сферу обраної спеціальності, дасть можливість юристу бути конкурентоспроможним на сучасному ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Берегова Г.Д. Формування культури мовлення студентів-аграрників в умовах нижньонадніпрянських говірок : Дис. ... канд..пед.наук: 13.00.02. – Херсон, 2003. – 244 с.
2. Клименко В.П. Культура речи работников милиции как элемент профессиональной деятельности / В.П. Клименко // Милицейская этика и проблемы нравственного воспитания сотрудников органов внутренних дел: сб. науч. трудов. – К., 1991. – С. 157-169.
3. Культура фахового мовлення : Навчальний посібник / [за ред. Н.Д. Бабич]. – Чернівці: Книги–XXI, 2006. – 496 с.
4. Синиця І.О. Психологія усного мовлення учнів 4-8 класів / І.О Синиця. – К.: Радянська школа, 1974. – 208 с.
5. Токарська А.С., Кочан І.М. Культура фахового мовлення : Навч. посібник / А. С. Токарська, І. М. Кочан. – Львів : Світ, 2003. – 321 с.